

facienti elemosynam, fol. 166. pag. 2. §. quod autem, id dicit; docet enim tunc non excusari, quando non constat, quod sint alij, qui possint, & velit subuenire. Et adhuc clarior Soto lib. 5. de iustit in quest. 8. art. 1. vers. primum autem circa hac. vbi hac dicit, tunc excusaris, quando sunt alij in proxima aptitudine ad opus, scilicet vt credas reuera absque te subueniendam esse statim per alios. Et Palacios d. dist. 6. fol. 96. sic dicit, tunc teneris, quando nullus alius est, qui se accingat ad subueniendum.

31 Ad argumentum verò primæ sententiæ respondet bene Bañez d. dub. 1. fol. 1153. quod licet vita hominis sit nobilior, quam totus census, at in ordine ad bonum publicum, quod est magis diligendum, magis valet aliqua quantitas pecuniæ, quam vita alicuius, quia pecunia est instrumentum virtutis, & ad bonum publicum defendendum. Vnde priuatus non tenetur pro tuenda vita sua exponere totum censum suum, v.g. tria milia ducatorum, quæ habet, potest enim magis diligere statum suum & filiorum. Hæc Bañez ibi.

32 Secundò dubitatur, an de superfluis naturæ, & statim tantum tenetur quis in extrema necessitate dare elemosynam.

Duplex est sententia.

33 Prima dicit tantum obligari ad dandum constituitur in extrema necessitate. Ratio, quia non tenemur procurare alicui, vt bene sit; sed vt sit, & viuat. Item quia non tenetur homo magis fratri subuenire, quam ipse sibi ipsi: sed inops non tenetur sibi ipsi plus victus, & vestitus procurare, quam sit sibi ad vitam necessarium, cum sibi liberum sit omnia bona abdicare, & in paupertate ardè viuere: ergo. Sic tenet Gerson 2. p. mat. de cognitione peccat. consideratione 10 fine, quæ est alphas 32. littera O. & eadem 2. p. regulis moralibus, cap. de auaritia, quæ est alphas 24. littera V. licet enim videatur dicere teneri in graui, at statim se explicat de extrema. Idem Rosel. verbo mutuum, num. 2. & elemosyna 1. initio. Lyra in illud Luca 6. omni pecuniæ tribue. Alensis 4. p. q. 113. memb. 1. Caiet. 2. 1. q. 71. art. 1. & opus. tomo 1. tract. 16. de indulg. q. 3. Præpositus officii bi 47. dist. Panorm. c. si vero, de iniuriis, num. 6. Maioris 4. dist. 15. quest. 7. Ludolphus de Saxo Carthus. 1. p. num. 17. Anton. de Burgis cap. 1. num. 29. de emptione, & vendit. Arm. verbo aduocatus, num. 11. Nauarr. cap. 25. Hisp. num. 30. Lat. num. 29. Gabr. 4. dist. 16. quest. 4. art. 2. Viguer. lib. Instit. cap. 12. §. secundo, vers. quinto. & hanc reputant probabilem D. Anton. 1. part. tit. 1. cap. 2. §. quarto. Conradus de contract. q. 19. con. luf. 6. & Durand. 4. dist. 15. quest. 6. neutri enim sententiæ adharere audent, quasi vtramque probabilem reputantes. Et hanc censet probabilem Couarr. 3. var. cap. 14. nam. 5. oppositam enim sententiam tantum vocat turtiorem. Hanc etiam reputat probabilem Cord. lib. 1. quest. 9. 26. fol. 223. §. nos etiam; vbi dicit quod neutram sententiam reprobat: at censet probabiliorem oppositam, & Palacios 4. dist. 15. dist. 6. fol. 106. videtur sentire esse probabilem, dicit enim oppositam non esse certam, sed tantum admodum probabilem. Et Metina C. de elemosyna, quest. de necessitate eam faciendi, fol. 165. pag. 4. ante §. pro qua sententia dicit, quod qui velit, non temere huic sententiæ adharere. Itaque iuxta hanc sententiã non tenetur diues ratione superflui naturæ & statui, quod habet, elargiri elemosynam, sed

requiritur extrema necessitas ex parte pauperis. Et conatur patroni huius sententiæ eam D. Thomæ attribuire 2. 2. quest. 32. art. 5. & 6. Sed optimè Doctores oppositæ sententiæ, & maxime Caiet. loco citato citando, respondent ad loca D. Thomæ & probant eum esse oppositæ sententiæ, vt verè est.

Secunda sententia tenenda docet, non tantum in extrema necessitate teneri quempiam ad elemosynam de superfluis naturæ, & statui; & sic ratione superflui huius teneri, licet pauper non extremè laboret. Hanc probant eius patroni multis Sanctorum testimoniis, & rationibus, & ex Scriptura, quæ possunt videri specialiter in Caietan. Bañes, & Aragon statim citandis. Hic autem vnam rationem subiiciam, quia amicos omnia statim communia, & charitas est amicitia ad omnes: at si amicus in humanis habere superflua, & suos amicus indigeret, licet non extremè, esset sufficiens ratio ad soluendam amicitiam: ergo qui proximis non dat superflua, dissoluit amicitiam christianã, & per consequens amittit charitatem: & hoc est, quod dicit D. Ioan. 1. canon. c. 3. qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit proximum suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo. Item quia ordo charitatis est in præcepto, at secundum ordinem charitatis magis debet homo diligere congruentiam status proximi, quam suas opes superfluas: ergo ex eo præcepto tenetur eas erogare. Pro hac sententia est D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. fine, corpore, & q. 118. art. 4. ad 2. vbi duplicem rationem assignat dandi elemosynam, scilicet, aut ratione extremæ necessitatis pauperis, aut quia alius habet superfluum. Et idem Caiet. eo art. 5. & Gregor. Lopez part. 1. tit. 23. d. 11. vers. cuiusdam. & tenent expressè D. Thom. 4. dist. 15. quest. 2. art. 4. quæstionem 1. Caiet. opus. tomo 2. tract. 5. de præcepto elemosynæ per totum, & maxime cap. 2. 3. & 6. Bañes 2. 2. quest. 32. art. 6. dub. 1. & 2. Metina q. citata, de necessitate faciendi elemosynam, fol. 166. pag. 2. §. quod autem. Couarr. 3. var. cap. 14. num. 5. Angles floribus 1. p. mar. de elemosyna quest. 3. dub. 6. fol. 461. Palacios summa verbo elemosyna, & 4. dist. 15. dist. 6. fol. 97. Honcala opus. de rebus Ecclesiasticis. cap. 13. Caiet. summa verbo elemosyna. Lyra, & Dionysius Carthus in illud 1. Ioan. 3. qui habuerit substantiam huius mundi. Altifiodor. lib. 3. summa tract. 8. cap. 1. quest. 2. Richard. 4. dist. 15. art. 2. quest. 2. Abul. cap. 6. Matth. quest. 34. Salon 2. 2. quest. 71. art. 1. controuers. 1. in solutione ad 1. fol. 1675. Soto lib. 5. de iustit. quest. 3. art. 4. vers. circa tertiam. & tract. in causa pauperum, cap. 8. Paul. 4. dist. 15. quest. 3. art. 2. Margar. confes. vbi de auaritia, fol. 108. Ledefm. 2. 4. quest. 15. art. 3. fol. 113. pag. 4. Aragon 2. 2. quest. 32. art. 5. fol. 737. pag. 1. Syluest. verbo elemosyna, quest. 1. vbi Tabien. q. 5. Arm. num. 2. & 3. Ang. num. 1. Nauarr. cap. 24. Hisp. num. 3. Lat. num. 5. Sarmiento de redditibus part. 4. cap. 5. n. 8. & 9. Turrecr. cap. singulis 86. dist. num. 6. Felin. citatus per Couarr. Spino speculo testam. glos. 6. n. 11. & 15. Alensis 3. part. quest. 65. membro 4. §. primo. Cord. lib. 1. quest. quest. 26. fol. 223. vers. nos etiam, & fol. 222. proposit. 3. Nauarr. lib. 3. de restitut. cap. 1. num. 358.

Ad primum primæ sententiæ responderetur, 35 quòd quando quis habet superflua statui, tenetur prouidere proximo, non tantum vt sit, sed etiam vt bene sit, id est, vt vitam absque notabili necessitate transeat.

Ad secundum negatur maior, quia ipse potest cedere iuri suo, vt potest pati notabilem infamiam: at ego teneo ipsum defendere, si possum, nec iuri, quòd alter habet, cedere possum.

36 Tertiò dubitatur, qualis debeat esse necessitas citra extremam, vt tenetur habens superflua statui elemosynam facere, id est, an tantum tenetur in necessitate, quasi extrema, vel graui, aut etiam tenetur in communibus necessitatibus. Duplex est sententia.

Prima docet tantum teneri in necessitate quasi extrema, vel graui. Probat, quia alias esset multos diuites defectu elemosynæ damnare. Item nullus diues posset mutare statum, cum necessitates communes pauperum tot, ac tam frequentes sint. Et hæc sententia est factis probabilis. Sic tenent Metina quest. de necessitate faciendi elemosynam, fol. 166. pag. 2. §. quod autem, & §. sequenti, & claritas sub finem illius questionis in solutione ad 5. fol. 167. pag. 4. Couarr. 3. var. cap. 14. num. 5. Angles floribus 1. part. mar. de elemosyna quest. 3. difficult. 6. fol. 461. Nauarra lib. 3. de restitut. cap. 1. num. 358. fol. 122. & fol. 123. num. 62. Salon 2. 2. quest. 71. art. 1. fol. 1674. & sequenti. Soto lib. 5. de iustit. quest. 3. art. 1. & videret tenere Dionysius Carthus in illud 1. Ioan. 3. qui habuerit substantiam huius mundi, &c. vbi dicit teneri tantum in notabili, vel extrema. Fauent etiam Alensis 3. part. quest. 65. membro 4. §. primo, & Altifiodor. lib. 3. summa tract. 8. cap. 1. quest. 2. vbi dicunt teneri, quando alter est valde indigens; & dicit probabilem Bañes infra fol. 1151.

37 Secunda sententia probabilior docet teneri in necessitatibus communibus. Probat ex rationibus secundæ sententiæ dubij præcedentis, quæ omnes hoc probant: & ex multis Sanctorum, ac Scripture testimoniis, quæ afferunt Bañes & Aragon vbi infra; fauent Doctores citati pro secunda sententia dubij præcedentis, asserentes habentem superflua teneri ratione superflui ad elemosynam. Sic videtur tenere Palacios 4. d. 15. q. 6. fol. 97. Nauarr. summa cap. 24. Hisp. num. 3. Lat. num. 5. Margar. confes. vbi de auaritia, fol. 108. Caiet. opus. tomo 2. tract. 5. de præcepto elemosyna cap. 3. Syluest. verb. elemosyna quest. 1. Arm. ibi n. 2. & 3. Turrecr. cap. singulis 86. dist. num. 6. conclus. 5. dicunt enim teneri, licet alter non patiar necessitatem naturæ, sed status. Et tenent expressè Honcala opus. de rebus Ecclesiasticis. cap. 13. Bañes 2. 2. quest. 32. art. 6. dub. 2. fol. 1149. & dicit idem tenuisse in suis prælectionibus Victoriam, Sotum, Cano, Sotum Maiorem. Idem tenet Aragon 2. 2. quest. 32. art. 5. fol. 737. pag. 4. & quest. 71. art. 1. fol. 538. & sequenti. Abul. cap. 6. Matth. quest. 34. Ledefm. 2. 4. quest. 25. art. 3. fol. 115. pag. 4. Sarmiento de redditibus p. 4. cap. 5. n. 8. 9. Spino speculo testam. glos. 6. num. 15. Cordub. lib. 1. quest. q. 26. fol. 222. proposit. 3. & in hanc valde inclinat Soto tract. in causa pauperum, cap. 5.

38 Est tamen valde notandum, quòd licet diues tenetur huic, vel illi hac superflua dare, at non tenetur determinatè dare huic pauperi petenti, saltem si non laboret extrema, vel graui necessitate; sed potest alij pauperi dare: vt bene docet D. Thom. 2. 2. quest. 66. art. 7. & ibi Caiet. D. Thom. quodlibet 8. art. 13. Spino ea glossa 6. n. 11. Sarmiento eo num. 8. Syluest. ea quest. 1. Nauarr. c. 24. Hisp. n. 4. & 10. Lat. n. 5. Bañes eo art. 6.

dub. 2. sine fol. 1152. Alensis, & Altifiodor. proximè citati. Ledefm. eo art. 3. fol. 118. pag. 4. Medina, Nauarra, Cord. statim citandi. Vnde inferri bene Ledefm. eo art. 3. fol. 115. pag. 3. quòd habens superflua statui, licet aliquando modo humano, & morali, ita, quòd habeat curam pauperum, vt quòd aliquando pauperibus largiatur: vnde si dies formaliter, aut virtute statueret apud se non dare elemosynam in communibus necessitatibus, vel esset notabiliter negligens, peccaret mortaliter.

Immo quidam nunquam teneri dare huic determinato pauperi, nisi extremè egeat: ita licet diues ratione superflui tenetur ad elemosynas, at ratione necessitatis tantum tenetur dare extremè indigenti; quare vbi non est extremè indigens, nulli determinatè tenetur dare, vel huic, vel illi, quem malit. Sic D. Thom. quodlibet 8. art. 13. Nau. Caiet. Bañes, Alensis, Altifiod. Sarmiento, Spino §. præcedenti citati. Aragon d. art. 5. fol. 743.

At verius est teneri etiam in graui necessitate dare huic determinato pauperi; quia contra amicitiam proximi, & amorem ipsius est non fauere illi grauius indigenti. Sic Nauarra lib. 3. de restitut. c. 1. num. 373. fol. 127. Metina q. de necessitate faciendi elemosynam, fol. 166. pag. 2. §. quod autem. Ad idem sunt Doctores asserentes in graui necessitate licere futari, scilicet Sylu. verbo futurum, q. 5. dicto 2. Ang. ibi n. 37. 38. in hoc enim fundatur, quòd diues tenebatur huic dare elemosynam, & sic consenti actu debito.

Ad argumenta primæ sententiæ, an possit diues mutare statum, dixi supra secundo fundamentum, num. 19. & ibi in fine dixi raro habere superflua; & sic raro damnari, eo quòd non faciant elemosynam, quod mire explicat Metina q. illa de necessitate faciendi elemosynam, sine, quia (inquit) est nimis difficile iudicare, quis, cui, & quantum sub mortali tenetur dare, quia incertum est per quod necessaria à superfluis distingui possint: & quæ, & quanta necessitas in paupere requiritur; quantum etiam vniqueque ad naturam, & statum sit necessarium: & an vera sit, vel simulata pauperis necessitas: & an sint alij diuites, qui velint illi succurrere; multaque alia incerta sunt, ob quorum ignorantiam non sunt facile condemnandi. Hæc Metina ibi, & patent ex dictis, idem Corduba d. q. 26. fol. 227.

Quartò dubitatur, an de necessariis ad statum tenetur aliquis aliquando ad elemosynam citra extremam necessitatem.

Duplex est sententia.

Prima ait teneri in quasi extrema, seu graui, 39 quia videtur contra pietatem christianam non subuenire tunc. Et hæc sententia est factis probabilis. Sic tenent Metina C. de elemosyna, q. 2. de necessitate eam faciendi, fol. 166. pag. 2. §. quod autem. Cord. lib. 1. q. 26. fol. 221. proposit. 2. Palacios 4. d. 15. dist. 6. fol. 96. pag. 1. Angles floribus 1. p. mar. de elemosyna q. 3. difficult. 6. fol. 462. Victoria, Soto, Cano, Soto Maior, vt refert, & sequitur Bañes 2. 2. q. 32. Art. 6. dub. 4. fol. 1156. & limitat fol. 1157. teneri, vel dando gratis, vel saltem mutando.

Secunda sententia probabilior dicit non teneri; 40 quia non tenetur quis indecenter suo statui viuere, nisi vt subueniat extremè indigenti. Sic Nauarra

Nauarra lib. 1. de restitut. c. 1. num. 358. fol. 122. Soto lib. 5. de iust. q. 8. art. 1. sub finem. Salon 2. 2. q. 71. art. 1. fol. 1175. ad primam. Caiet. opusc. tomo 2. et alt. 5. de precepto elemosynae c. 2. D. Thom. 4. d. 15. q. 2. art. 4. quæst. 1. Nau. summa c. 24. Hisp. n. 3. Lat. n. 4. Abul. c. 6. Matth. q. 34. Sarmiento de re delictibus p. 4. c. 5. n. 8. Sylva. verbo elemosyna. q. 1. Ledesim. 2. 4. q. 18. art. 3. sine. & communis.

45 Quinto dubitatur, an cum tenetur quis ad elemosynam, teneatur gratis dare, vel satisfaciatur mutando.

46 Supponendum, quod necessitas extrema est duplex; quædam est simpliciter, quædam scilicet pauper nullibi habet bona: alia secundum quid, quando scilicet habet alibi bona, at hic extreme indiget.

47 Hac ergo in re primò certum est, quod si non est extrema necessitas, nisi secundum quid, quia scilicet alibi habet bona, satis est illi mutare. Ratio, quia reuera ille non est pauper: & sic expressè docent omnes Doctores pro omnibus sententiis citandi.

48 Immo idem est, quando alibi non habet bona, & habet vires, quibus solitus est victum quætere, aut artem, seu spem probabilem proximè habendi; quia hic non est verè, & simpliciter pauper, sic Metina C. de elemosyna, q. an extreme indigenti sic elemosyna faciendâ donando. Aragon 2. 2. q. 32. art. 5. fol. 739. pag. 2. Ledesim. 2. 4. q. 15. art. 3. fol. 117. pag. 3. & 4. Bañes 2. 2. q. 32. art. 6. dub. 3. fol. 1155. Nauarra dicens esse omnium lib. 3. de restitut. cap. 1. n. 371. fol. 125.

49 Nota quod in hoc casu, si huic subueniatur de superfluo status, non potest absolute pactum inire mutans, vt inops reddat mutuum, scilicet obligando illum, vt acquirat ad soluendum, sed sub conditione reddat, scilicet si nactus fuerit pinguiorem fortunam, quia non est tam graue onus imponendum alteri propter amissionem rei parum, vel nullo modo necessitatis, & ordo charitatis id videtur postulare: si verò de necessitate status est illi subueniendum, æquum est, vt pauper det operam, cum possit, perueniendi ad pinguiorem fortunam, nisi vellet religionem ingredi; quia non est æquum, vt propter extremam necessitatem, quam ille nullo modo vitare potest, sic peioris conditionis, & magis inhabilis reddatur ad perfectionis statum, quam esset antea. Sic Nauarra n. 369. 370.

50 Secundò debet esse certum, quod si res non sit vsu consumptibilis, satis est commodare in extrema necessitate. Ratio, quia ad indigentiam subleuandum non eger ille dominio, v. g. equi, vel vestis, sed vsu, & consumptio vsu manet salua res. Sic Soto lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 4. Nauarra num. 366. & clarè colligitur ex Sarmiento in defensione ad lib. de reddit. 2. p. monito 4. n. 6.

51 Nota hoc intelligi, quando proximus eger ipsa re vsu non consumptibili. nam si non indiget, nisi re vsu consumptibili, vt cibo, & proximus nihil habet, quo subueniat, nisi equum, vel pallium, tunc tenendo sententiam, quod in vsu consumptibilibus tenetur dare gratis, tenetur donare, vt alter vendat, & petio emat cibos. Ratio, quia tunc illa res non datur ad proprium vsuum, sed vt substituat loco rei vsu consumptibilis; quare sicut tenebatur dare gratis pecuniam, si haberet: ita illum equum, qui est virtute pecunie, Sic Nauarra ibi num. 367.

At dubium est, quando est extrema necessitas simpliciter, & est res vsu consumptibilis, an qui tenetur dare elemosynam, teneatur dare gratis, vel satisfaciatur mutando.

Quadruplex est sententia.

Prima absolute docet, satis esse mutare. Ratio, quia tantum tenetur ille subuenire illi necessitati, sed satis subuenit mutando; ergo. Sic tenent Conar. reg. peccatum 2. p. 8. 1. n. 4. Adrianus 4. mat. de restit. q. 1. quia dictum est de lucro ex turpi actu, sine in parus fol. 160. & quodlib. 1. art. 2. in parus columna 4. Nauarra summa c. 24. Hisp. n. 4. Lat. n. 5. & c. 17. Hisp. n. 60. Lat. n. 61. & apolog. ad librum de reddit. q. 2. monito 4. Metina C. de restit. q. 2. causa 1. licet tandem se remittat ad id, quod dixerat, q. citata de elemosyna, quod est secunda sententia ponenda.

Secunda sententia docet, quod si res etat necessaria ad statum dantis, vel si superflua statui, at etat in rebus reipublice, aut aliis necessariis, seu valde vtilibus expendenda, & est in notabili quantitate, tunc fat est mutuo dare, non absolute, vt maneat liber ad ingressum religionis, vel ad viuendum in paupertate euangelica, sed conditionatè, scilicet si pinguem adeptus sit fortunatum: si verò erat superflua statui, nec referatur ad alios fines viles, sed tantum ad augendum diuitias, tenetur dare gratis. Sic Metina q. illa de elemosyna citata, & Ledesim. supra. Cord. l. 1. quæst. q. 26. in solut. ad 7. fol. 227. pag. 1. in principio, vbi addit hoc esse verum non tantum in extrema necessitate, sed etiam in aliis, in quibus tenetur ad elemosynam.

Tertia sententia docet, quod si habet superflua statui, tenetur dare gratis, siue alter sit in extrema necessitate, siue non, & licet res sit notabilis; si verò non habeat superflua statui, & est res notabilis, fat est mutare etiam patienti extremam, secus si sit res modica; sic Aragon supra.

Quarta sententia tenenda docet non satisfacere precepto elemosynæ mutando, sed teneri donare. Ratio, quia non satis est subuenire necessitati, sed tenetur subuenire dando elemosynam: at elemosyna licet non sit actus liberalitatis, supponit tamen donationem liberalem, sicut genus addita indigentia pro differentia, aliàs vocaretur elemosyna quod datur mutuo danti, quod est ridiculum: & sic communis vsus loquendi nomine elemosynæ donationem gratuitam intelligit. Sic tenent Angles floribus 1. p. mat. de elemosyna. q. 3. difficult. 7. fol. 463. Palacios 4. dist. 15. dist. 6. fol. 104. Vigner. lib. inst. c. 12. & sic in d. v. q. 1. Soto, & Bañes proximè citatis, & Bañes appellat primam sententiam falsissimam, Metina verò appellat eam falsam, & Nauarra d. c. 1. n. 365. fol. 124. dicens hanc esse verissimam sententiam, & dicit habere verum, siue in necessitate extrema, siue in graui necessitate.

Nota tamen, quod in necessitatibus communibus potest diues mutare huic, cum enim non tenetur dare huic determinato elemosynam, potest huic mutare animo dandi gratis aliis alio tempore. Sic Bañes ibi, Ledesim. eodem art. 3. fol. 115. pag. 4.

Sextò dubitatur, an in extrema necessitate tenetur quis lege iustitiæ, vel sola charitatis lege ad elemosynam.

Duplex est sententia.

Prima

59 Prima, & satis probabilis ait teneri lege iustitiæ. Probat primò ex dictis sanctorum Patrum, qui diuites non largientes superflua, appellant raptores, & aliena possidentes. Secundo ex D. Thom. 2. 2. q. 118. art. 4. ad 2. vbi dicit teneri diuitem ex dubito legali, vel propter inopiam alterius, vel propter superflua bona, que habet ad elemosynam. Tertio, quia iudex potest cogere tempore extremæ necessitatis diuites ad elemosynam: ergo tenentur lege iustitiæ; non enim potest cogere iudex nisi ad id, quod lex iustitiæ obligat. Quarto, quia in extrema necessitate omnia sunt communia, non ad hunc sensum, quod prior dominus amittat dominium, vel quod dominium sit vtriusque, sed in hoc sensu, quo mutator dicitur dominus rei mutuatæ. Licet enim verè dominium sit mutuatarij, at est reddibiliter; ita vt mutator habeat ius iustitiæ, vt suo tempore sibi reddatur. Sic in præsentia cum iure naturali res essent communes, & per ius gentium facta sunt propria per apprehensionem, sic facta sunt propria, scilicet reddibiliter, vt scilicet necessitate extrema existente res esset reddenda ipsi indigenti vt domino sicut illi debita, quæ conditio fuit, & debuit esse implicita in rerum diuisione, vt iusta esset: ergo sicut mutuatarius tenetur ex iustitia reddere mutuum, sic, & Quintò, quia qui impedit vsu rei communis, peccat contra iustitiam; sed in extrema necessitate omnia sunt communia: ergo qui non dat elemosynam, peccat contra iustitiam, quasi impediens vsu rei communis. Sextò, quia secundum omnes constituitur extrema necessitate potest furari; ergo habeat ius iustitiæ, quia ius charitatis non dat ius ad furandum. Hanc videtur tenere D. Thomas q. 13. de malo, art. 2. ad 4. licet possit explicari de debito iustitiæ legalis. Et clarè hanc tenent Spino speculo testam. gloss. 6. n. 8. Cater. 2. 2. q. 118. art. 3. Aragon 2. 2. q. 32. art. 5. fol. 742. Sarmiento de redditibus 3. p. c. 4. n. 3. 4. 5. 6. & in defensorio illius lib. 2. monito 3. n. 1. Nauarra lib. 3. de restit. c. 1. a. n. 344. per plures fol. 117. & alij alij, vt refert Metina C. de restit. q. 3. causa prima, fol. 115. est alia quæstio.

60 Aduerte tamen quod licet ij, quos refert Metina, dicant, quod qui in extrema non succurrit dando elemosynam, tenetur illi elemosynam illam restituere, transacta ea necessitate, & Bañes 2. 2. q. 32. art. 6. fol. 1154. dicit quod hoc assertens nihil absurdè diceret: at oppositum dicendum est etiam iuxta Doctores huius sententiæ; & probat efficacissimè ibi Metina, quia (inquiunt) hæc non est obligatio simpliciter iustitiæ commutatiuæ, sed iustitiæ subsidiariæ, id est, in subsidium illius necessitatis: quare transacta cessat obligatio iustitiæ, sicut & obligatio charitatis. Sic fatentur Nauarra ibi n. 354. Aragon ibi, Sarmiento ibi. At dicit Nauarra n. 353. teneri restituere damna subsequenta ex eo quod non subuenit tempore extremæ necessitatis. Quod si illi opponatur, quod prius non defendens proximum a morte iniusta cum possit, peccat, & tamen non tenetur restituere, cum tamen illa sit extrema necessitas. Respondetur, quod si defensor erat, quia fame moritur, vel veste, aut medicina infirmus eger, vel dando illi esum, vel aliam rem similem, vt se defendat, & hoc quando extreme hi indiget, tenetur non defendens ad

damna, & tenebatur ex iustitia reddere rem illam; si tamen res, qua indiget, est meum testimonium, vel mea vires, vel industria, non teneor ad damna, nec ad rem ipsam ex iustitia reddendam. Ratio, quia res hæc non sunt iure naturæ communes sicut res corporales, vt aqua, panis in extrema necessitate. Et sic concludit n. 355. oportere, quod vt sit obligatio iustitiæ, indigentia extrema sit bonorum corporalium; & quod sit indigentia extrema simpliciter, ita vt nullibi habeat bona, nec artem, nec vires, quibus acquiritur.

Secunda sententia probabilior docet non teneri in extrema necessitate lege iustitiæ, sed tantum charitatis, & sic si non subueniat, nec rem ipsam, nec damna tenetur restituere. Probat primò, quia actus elemosynæ est suapte natura elicitedus à misericordia, imperatus verò à charitate: ergo vbi est maior indigentia, vt est extrema, erit maior ratio elemosynæ, & misericordie, at id, quod est debitum ex iustitia, non est elemosyna, nec actus misericordie; ergo. Item quia Doctores, vt vidimus dubio primo, dicunt in extrema necessitate obligare preceptum elemosynæ; ergo tunc est vera elemosyna, & non debita ex iustitia. Item probatur destruendo fundamenta oppositæ sententiæ: primum enim nil probat, Sancti enim large appellant raptores, & aliena possidentes, quia tenebantur lege charitatis dare pauperibus, & constat quod sic loquuntur, quia loquuntur etiam extra extremam, & tunc constat apud omnes non esse obligationem iustitiæ. Nec secundum argumentum aliquid probat, quia iustitia illa legalis, de qua loquitur ibi D. Thomas, non est vera iustitia, & specialis virtus, qua versatur in his, que sunt ad alterum ad reddendum debitum secundum æqualitatem, sed est iustitia generalis, virtusque generalis, qua versatur in referendo omnes actus virtutum in commune bonum humanum. Sicut charitas generalis virtus refert omnes actus virtutum in bonum, & amorem diuinum, vt docet idem D. Thom. 2. 2. q. 58. art. 6. & patet hoc, quia D. Thom. in illa q. 118. art. 4. ad 2. vbi dicit esse hoc debitum legale, loquitur etiam extra extremam, quando diues habet superflua: vt patet expressè ex verbis citatis: in quo casu aduersarij etiam fatentur non esse iustitiæ debitum. Non obstat tertium, quia falsum est solum ad obligationes iustitiæ posse iudicem compellere, loquendo de iustitia, vt est virtus specialis: nam potest compellere ad seruandas omnes leges, at leges feruntur de actibus omnium virtutum, teste D. Thoma 1. 2. q. 95. art. 1. & melius q. 96. art. 3. iuxta illud Philosophi Ethic. 5. Præcipit lex, qua debent ferri operæ facere, & qua temperari. &c. Sed erit hæc iustitia legalis. Sic respondet Nau. Apolog. ad lib. de reddit. q. 2. monito 1. n. 2. 3. & patet etiam hoc, quia iuxta aliquos oppositæ sententiæ, vt mox dicemus, potest etiam iudex cogere in graui necessitate, & tamen tunc non est obligatio iustitiæ. Non obstat quartum, quia illa expositio est minus vera, sed ad hunc sensum sunt omnia communia, quod potest extreme indigens rem alienam, qua indiget, accipere, & per illius apprehensionem, & consumptionem fit sua: vt bene exponunt Soto 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 4. & Ledesim. 2. 4. q. 18. art. 5. dubio ferè vltimo, & alij

alij: nec talis conditio, nec lex iustitiae apposita fuit in rerum appropriatione, sed manit lex charitatis praecipiens elemosynam non tantum in illa extrema, sed etiam in graui necessitate. Non obstat etiam quintum, quia vera est maior, quando res ita est communis, ut sit sub vtriusque domino, secus quando tantum est communis ad hunc sensum, quod est lege charitatis communicanda, & per apprehensionem, ac consumptionem illius sit propria extremi indigentis, at ante talem apprehensionem est reuera possidentis, & tantum lege charitatis tenetur illum communicare. Non obstat etiam sextum, quia licet tantum sit ius charitatis, potest furari, quia alter tenebatur dare, & manet etiam ius naturae in sua vi, iuxta quod omnia erant communia. Et patet etiam hoc, quia Navarra, & alij alij prioris sententiae Doctores cum aliis fatentur licere furari in graui necessitate, cum tamen censent in ea non esse obligationem iustitiae ad elemosynam. Et sic hanc sententiam tenent Soto lib. 5. de iust. q. 3, art. 4. vers. at vero. Ledesin. 2. 4. q. 15. art. 3. fol. 115. pag. 2. Metina q. 3. de restit. causa 1. & clarius q. 9. fol. 38 pag. 4. vers. secunda etiam propositio. Nau. summa c. 24. Hisp. n. 5. Lar. n. 7. & Apolog. ad lib. de redditibus q. 2. toto monito 1. 2. & 3. Salon 2. 2. q. 62. art. 7. controu. 2. vers. Probatur officiosissime. Bañes 2. 2. q. 32. art. 6. fol. 1154. Idem expressè colligitur ex multis, quos referam dubio sequenti, sub hoc dubio ponendo, quos refert & sequitur Couar. var. c. 14. num. 5. dicunt enim in extrema necessitate nullam esse actionem pauperis in diuitem, ut ei subueniat, sed tantum posse implorare officium iudicis, ut cogat diuites, ita quod haec actio iudicis officio, & non iure actionis sit. Sentiant ergo clarè non teneri diuitem ex lege iustitiae: si enim debitum esset iustitiae, haberet actionem pauper. Quare malè Navarra refert pro se Couartuiam, cum expressè sit huius sententiae: & quando hoc vacat ibi debitum iustitiae, intelligitur legalis, ut clarè se explicat, & ne sibi contrarius sit.

62 Septimò dubitatur, an iudex possit cogere diuites ad dandam elemosynam pauperibus quando ad hoc tenetur.

63 Certum est apud omnes Doctores citandos posse iudicem cogere tempore extremæ necessitatis: quod ultra Doctores citandos tenet etiam Bañes 2. 2. q. 32. art. 6. dub. 2. fol. 1154. Ledesin. 2. 4. q. 15. art. 3. fol. 118. pag. 4. & dicit ibi Bañes posse ad hoc compellere iudices Ecclesiasticos, & saeculares. Et quod possint Ecclesiastici, tenet Greg. Lopez p. 5. tit. 1. in promissa glossa 1. & multos quos refert, & sequitur Tiraquellus de nobilit. c. 29. n. 46. gloss. c. sicut 47. dist. vers. Esurientium.

64 Duo verò vertuntur in dubium: alterum est est, an extra extremam necessitatem possit iudex compellere ad talem elemosynam. Duplex est sententia.

Prima negat, quia nullum acquiritur ius huic, vel illi pauperi, cum possit diues extra extremam non dare huic, sed alij reseruare. Sic tenent Sarmiento de redditibus 3. p. c. 4. n. 3. 4. 5. Soto lib. 5. de iust. q. 3. art. 4. vers. primum. Spino speculo testium. gloss. 6. n. 8. Couar. 3. var. c. 14. n. 5. vers. vicumque, additque tantum habere locum, quando etiam diuites habent superflua statui.

65 Secunda sententia probabilior docet posse

etiam citra extremam, scilicet in grauibus necessitatibus, quando diuites habent statui superflua. Ratio, quia licet non sit acquiritur ius etiam charitatis huic, vel illi pauperi; potest enim diues in vnum, vel alium dispensare: at communi hominum bono quaesitum est ius, ut quae superflua vni, dentur indigentibus. Sic tenent Caiet. 2. 2. q. 118. art. 3. Palacios 4. d. 15. dist. 6. sine, fol. 106. Nau. Apologia ad lib. de reddit. q. 2. monito 2. n. 2. Navarra lib. 3. de restit. c. 1. n. 374. Aragon 2. 2. q. 32. art. 5. fol. 743. faciunt alij Doctores, qui absolute docent posse cogere ad elemosynam. Sic glossa & Tiraquellus citati, & quos ipse refert; & Palacios cap. per vestras, not. 3. §. 12. n. 2. Auiles c. 17. Praetorium gloss. de azonables. n. 12. Greg. Lopez supra, faciunt etiam ad hoc Sylu. verb. elemosyna q. 6. Ang. ibi n. 11. & etiam docent posse cogere, quando est praecipuum de danda elemosyna.

Alterum, quod vertitur in dubium, est, an pauperes habeant actionem contra diuites, ut dent eis elemosynam in extrema necessitate, in graui enim certum videtur non habere actionem, sed posse implorare officium iudicis, ut eos cogat, cum (ut dixi) certum sit extra extremam non esse hoc iustitiae debitum.

In extrema verò necessitate dicunt quidam actionem contra diuites habere pauperes, & fundantur in hoc, quia lege iustitiae tenentur diuites in tali necessitate ad elemosynam. Sic Sarmiento, Spino proxime citati, & Aragon fol. 742.

At dicendum est, non habere talem actionem, sed tantum posse implorare officium iudicis, ut cogat, & sic haec coactio iudicis officio, non iure actionis sit: quod sic probatur, quia (ut dixi) hoc debitum non est lege iustitiae pauperibus. Sic tenet glossa c. sicut, vers. Esurientium. 47. dist. Tiraquellus multos referens d. n. 46. Couar. multos etiam referens d. n. 5. Sylu. & Ang. proxime citati. Butrio, Immoia, Panor. Anton. de Burgis c. 1. de emptio. Gregor. Lopez supra, & haec sententia est communis.

His ergo de precepto elemosynae praemissis, 69 veniendum est ad solutionem quaestionis initio propositae, an Petrus, ad cuius ianuam infans expositus fuit, ad alterius ianuam poterit exponere.

Hic casus potest disputari iuxta leges iustitiae, 70 & charitatis.

Primo dico, quod hic Petrus exponens ad ianuam alterius illum puerum ad suam expositum, non peccat contra iustitiam, & sic non tenetur alteri restituere expensas educationis. Probatur, quia non tenetur ex iustitia eum alimentare: & licet diceremus cum aliis teneri ex iustitia, quia haec est extrema necessitas: at iidem fatentur esse iustitiam subsidiariam, & sic non obligare ad restitutionem, ut dixi hic dubio 6. Item quia illum exponendo alteri suam rem familiarem non abstulit, nec ad educandum coegit, bene enim poterat, saltem non violando iustitiam, nolle eum educare, & ad Ecclesiae canabula, seu alterius ianuam exponere.

Secundo dico, quod licet iudex eo quod non sit locus publicus ad talium puerorum educationem deputatus, cogeret hunc, ad cuius ianuam puerum exposuit Petrus, ut educaret illum, eo quod illum ibi inueniret commodius, ut diximus

mus hic dubio 7. posse cogere: adhuc Petrus, qui expositus, non tenetur restituere expensas. Nec est simile de eo, qui exponeret ad ianuam alterius aliquem, qui occisus fuit, unde orta est suspicio, & iudicium aduersus eum, ad cuius ianuam inuenitur, ipsique hoc damnum est subsecutum: tenetur enim hoc damnum restituere; quia in hoc casu cogitur quis ad id, ad quod alius non tenebatur, & lumpio iudicio ex tali expositione, ita ut iudex teneatur procedere contra illum: at in priori casu tenebatur ille ex lege charitatis, vel saltem alius de oppido ad alimentandum illum expositum, nec iudex constringitur compellere hunc, ad cuius ianuam inuenitur expositum, sed hunc, vel alium de populo debebat compellere: & sicuti, si iudex veller me compellere, ut educarem puerum, & ego illum rogarem, aut subornarem, ne ad mea, sed ad Ioannem ianuam, puerum exponeret, non essem iniustus, nec teneret restituere Ioanni, quia vtriusque meo, nec iniuste cogitur Ioannes, à fortiori in hoc casu, in quo non rogo iudicem, sed hic potius manet omnino liber, & spontaneus, & poterat cogere hunc, ad cuius ianuam erat, vel alium quemlibet diuitem ex ciuitate, quamuis propterea quod illum inueniret ad illius ianuam, ipsum compulsi, & coegit: quandoquidem magis concurro in eo iudex, quo ab ipso iudice contendo, ut puerum tradat educandum Ioanni, v. g.

73 Tertio dico, quod licet sit maior difficultas, an scilicet hic peccet contra charitatem, cum sit illa extrema necessitas illius pueri, ut patet ex dictis, sunt enim in eo euidentia signa proximae mortis, nisi ei succurratur, & sic videtur, quod tenebatur ex charitate illum alimentare: at dico quod si hic, qui ad portam alterius expositus, non habebat superfluum naturae sibi, & suis, nullo modo deliquit, quia non tenetur secundum omnes, ut diximus, de necessario naturae sibi & suis facere elemosynam, etiam in extrema necessitate.

74 Quarto dico, quod si erat hospitale, vel locus alius pueris expositis alendis deputatus, exponens ibi taliter, quod puer nullum subiret periculum, non peccat in charitatem, licet superflua naturae, & statui haberet, sicuti non excipiens aliquem agrotum, sed mittens illum in xenodochium, non peccaret. Ratio, quia ille non patitur extremam, nec grauem necessitatem, colligitur enim necessitas, si est alius, qui occurrat ei, ut diximus ex Navarro in omnibus summis c. 24. n. 5. & in Lar. etiam n. 17. & amplius patet ex dicendis dicto sequenti; & etiam, quia licet ille teneatur superflua pauperibus erogare, at non tenetur huic, vel illi, modo non laboret extremè, vel grauius, ut diximus hic.

75 Quinto dico, quod licet non esset talis locus, si esset aliquis alius in promptu, qui puer sic exposito subueniret, non peccaret etiam contra charitatem ad portam illius exponens. Ratio, quia licet in extrema necessitate sit praecipuum de elemosyna ratione necessitatis, ita ut non sufficiat dicere, si non dederit huic, dabo alij pauperi; sicut fat est in communibus necessitatibus: at id intelligitur quando non est in promptu alius, quem valde probabiliter credo illi subueniturum, ut diximus hic.

6 Sexto dico, quod si non esset alius in promptu, qui subueniret pueri sic exposito, peccaret talis mortaliter contra charitatem, si haberet superflua naturae; quia haec est necessitas extrema, in qua de necessitate ad statum, superfluis verò ad naturam, tenetur ad elemosynam, ut dixi.

77 Septimò dico, si ex receptione huius pueri probabiliter immineret infamia, aut huius periculum, ut si esset honestus quidam presbyter, aut quaedam virgo, vel vidua honesta, de qua possent alij suspicari esse suum, non peccaret exponendo puerum ad alterius ianuam, quamuis non adeò certò sciret illum esse in promptu ad subueniendum pueri; quia si propria mater ad tegendum proprium delictum potest puerum exponere, ut bene Caiet. summa, verbo Adulterium, & ibi Arm. n. 8. nedum poterit extraneus, ne falsò sibi imputetur delictum, ac per hoc grauem infamiam contrahat, lex enim charitatis non obligat tanto periculo, ac dispendio.

8 Vltimò dico, quod, moraliter loquendo, non peccat hic, exponens ad alterius ianuam, contra charitatem; quia valde probabiliter est certus, se non subueniente, esse alios, qui huius expositis subueniant, & sanè nunquam contigit puerum ita destitui, quin ab hoc, vel illo excipiatur, dummodo sit illi cura, & prospiciat ne puer tandiu ibi moretur, quin ab alio excipiatur, ut immineret illi aliquod periculum; facit Enriquez lib. 7. de matrim. c. 19. n. 7. vbi dicitur esse hanc necessitatem extremam.

D V B I V M VI.

An tursores inuenientes aliquas raritates, Hispanè tazas, in pannis, & non admonentes pannorum dominum, peccent, & restituere teneantur; & quid si infirmiores certiores faciant, & eidem postulanti sarcientium pannum tradant, ut ita raritas occultetur, ac dissimuletur.

1 Deo primò quod eo ipso, quod dominum non admonent, peccant; tum contra legem iustam regni, quae est lex 10. tit. 12. lib. 5. noua recopil. quae iubet, ut dominos certiores faciant, & non infirmiores: tum etiam peccant contra legem charitatis, quae obligat ad vitandum damnum proximi. Quod intelligitur, nisi proprium damnum imminet, videlicet fore, ut laedantur ab infirmo, & malè tractentur: aut quod hic procurabit, ne illis aliquid tuendum committatur; non enim lex charitatis cum tanto dispendio proprio obligat: at non tenentur restituere, violata lege, vel praecipuo charitatis, quia non tenentur ex officio ad talem monitionem, cum ob id stipendium non recipiant, & transgresso legis, vel praecipui charitatis non obliget restituere.

2 Secundo dico, quod si à tursoribus tradatur panis infirmo, qui vendidit, scientibus illud velle facire, & occultare, ac dissimulare damnum, tenentur hoc restituere; tum quia exhibent rem alienam ei, quem sciunt velle damnum inferre suo domino, sicutque in causa eiuusmodi rei exhibitione, quod damnum inferatur, maxime

ximè quia iuxta communem sententiam, tradens, vel etiam vendens rem alteri, qua scit abufurum contra iustitiam, tenetur restituere.

DVBIVM VII.

An economi, aut quivis alius, cui à domino redditus frumenti à colonis exacti servandi traduntur, possint, si qua postea incrementa reperiantur, sibi retinere, an potius domino restituere teneantur.

1 Iosephus Angles in floribus quæst. theolog. 2. p. mater. de restit. q. de economis, & deposito. fol. 337. dicit teneri restituere. Ratio, quia hoc est lucrum ex aliena re acquiritur ex natura rei absque industria personæ. Quòd si allegetur, ideo economum triticum illud accipere suo periculo, & si auferatur à fure, soluit ipse. Respondetur satis à domino compenari pecuniis periculum, cui subest economus, ideo enim dat illi competens stipendium economi officio, aut soluit ei certam pecunie quantitatem, ut triticum recolligat, ac recipiat.

2 Nihilominus contraria sententia est probabilis, quæ tenet talem economum posse sibi retinere prædicta incrementa, dummodo mensuram bonam, ac iustam exhibeat, quin aliquid desideretur ex eo, quod accepit, nullaque fraus interfit faciendo quòd ereclet, ac intrumescat triticum, ut collocando illud in locis humidis, aut rigando horreum, aut ipsum triticum adaquando. Quamvis enim, in rigore loquendo, illud augmentum competat domino, ut conuincit argumentum oppositum, veruntamen probabile est posse economum eiusmodi augmenti sibi retinere eo titulo, quòd id soleat esse emolumentum eorum, qui custodiunt, & accipiunt illud in mensura suo periculo: & per consensum tacitum consuetudine interpretatum, &c. vsus enim hoc augmentum illis impertitur: nam omnes, qui tradunt triticum custodiendum, aut recolligendum, norunt esse incrementa, quæ nunquam exposcunt, sed eo solum contenti sunt, quòd bonam mensuram plenamque exhibeant. Item quia cum hoc triticum sit vsu consumptibile, transfertur dominium in depositarium, atque ita damnum, & emolumentum ad illum debet pertinere, iuxta legem 2. tit. 3. part. 5. in qua dicitur, quòd quando deponitur res vsu consumptibilis numero, pondere, & mensura, transfertur dominium in depositarium, illique tanquam vero domino damnum imputatur, & tenetur de casu fortuito, & per consequens etiam ad illum emolumentum spectat: immo etiam in casu, quo præfatus economus non esset depositarius, sed merus agens, probabile est futurum esse suum emolumentum, & augmentum, supposito, quòd ille est obligatus ad diminutionem, & detrimentum, quamuis absque sua culpa contingat, quandoquidem hoc excedit limites agentis, nisi speciale iniretur pactum de reddendis incrementis, atque ob hoc periculum supra se acceptum plus stipendij daretur illi, quam de more illi conceditur ratione economi officij: sic responderunt mihi docti Magistri à me per literas eo consulti.

DVBIVM VIII.

An qui conducit mulam ad iter faciendum ab vno oppido in aliud, designatis, v.g. octo diebus ad eiusmodi iter, possit ad oppidum distantius transire, dummodo non plures, quam assignati sunt dies, in itinere consumat.

Claritatis gratia specialiter loquamur de eo, qui conduceret mulam ab Hispali, exempli causa, ad Marcenam nouem leucas distantem, pro quo itinere designari solent tres dies, vnus ad eundem, alius ad requisiscendum, & vltimus ad redendum: ita quod licet prius veniat, quam præterierint prædicti tres dies, solutur est pretium illorum: dubitatur, si volens quis ab Hispali ire in aliquod oppidum Marcena distantius, conduceret mulam solum ad Marcenam, ut ita excusaret pretium plurium dierum, an peccet, & teneatur restituere illud pretij, quod solueret, si ad illud oppidum distantius conduceret.

Et videtur teneri, quia contractus est iustus ex parte locatoris, quandoquidem sub hac ratione, & modo est in more conducere, & fraudulenter auferatur illud pretium, quod amplius acciperet dominus mulæ, si diceretur illi ad illud oppidum distantius, & non tantum ad Marcenam mulam duci.

Nihilominus respondeo, nullam iniustitiam committere eiusmodi conductentem, nec teneri restituere, modò id inopinatò eueniret, quia quando conduxit mulam, minimè cogitabat Marcenam transgredi, modò ea intentione conduceret vterius transiendi, dummodo alia ex parte nulla interueniret iniustitia, seu damnum locatori, propter magnam mulæ defatigationem. Ratio est, quia si post factum iter diebus, qui super sunt conductionis, postum vti eiusmodi mula ad laborem domesticum, asportando sterces, aut aliam rem, vidente ipso domino, quare non potero iter agere non nimis defatigando mulam, quandoquidem est labor vel minor, aut æqualis cum illo, quem subiret domi.

Item quia quando absque fraude conduxit mulam ad Marcenam, & vterius transiit, ad nihil eum obligabimus, dummodo intra designatos tres dies redeat; ergo idem est dicendum, licet fraus intercedat, si quidem bona fides nullum in hoc iustitiæ titulum præbet. Item quia quando conduceret mula hinc ad Marcenam per tres dies in illis est, quasi esset sua, & non alterius; ergo si illam facit laborare per eiusmodi tantum tres dies, nil tenetur restituere: nec obstat ratio in oppositum; tum quia hæc positio non est legalis, quæ consilii in indigibili, & ita recipit magis, & minus: tum etiam, quia conduceret mulas ad talem locum, & non ad alium, &c. deseruit ad hoc, quòd si vterius transiret, & periret, non periret domino, sed conducenti. Sic quidam docti recentiores, qui hinc intuleret, quòd si interfuit aliquod mendacium, vel fraus, dicendo conduci ad vnum locum, cum tamen conduceretur ad alium; fuit tantum leue, & veniale, quod ego quoque probo.

DVBIVM

DVBIVM IX.

An liceat alicui in quouis casu erigere in altum suas ades, vel fenestras aperire, licet inde sequatur damnum religiosis domibus, quia scilicet patebunt secretiora illarum.

1 Sit prima conclusio: stando in iure communi, & regulariter licet cuique domum suam altius, & vti que ad coelum tollere, licet inde vicinis damnum sequatur, & lux vicinis domibus tollatur, ac secretiora earum propalentur. Latrius. C. de seruit. & aqua. quando altius tollitur non ob vicini emulationem, sed ad suam vtilitatem, ut expressè habetur l. 19. tit. 32. part. 3. & ibi Gregor. Lopez versio. maliciofamente, Paulus de Castro, Petrus Cynus, Salizetus, Baldus dicta. Latrius, vbi etiam Padilla num. 18. Couarr. 3. variat. cap. 14. n. 8. vers. vltima prioribus, Anton. Gomez l. 46. Tauri. n. 6. 7. Alexand. consil. 174. volum. 2. & consil. 9. num. 3. in 6. volum. Aimon consil. 94. Capola de seruit. urban. prædio. cap. 39. & 62. Duënas regula 33. Sozinus regula 101.

2 Nota primò præsumi quemquam altius tollere domum, vel aperire fenestram ob vicini emulationem, quando inde nulla vtilitas sibi prouenit, ac vicino resultat damnum. Sic Paulus de Castro, Gregorius Lopez, Couarr. Capola, Antonius Gomez num. 8. 9. ibidem. Padilla ibidem num. 22. alios referens, Duënas vbi supra num. 7.

3 Secundò nota, idem præsumi, quando sibi modica sequitur vtilitas, & magnum damnum vicino; quia quod parum est, pro nihilo reputatur. Anton. Gomez ibi. Sozinus, Decius, Aimon, quos refert, & sequitur Padilla dicto num. 22. Capola dicto cap. 39. contra Alciatum, quem refert, & carpit Padilla dicto num. 22. quia parum, & nil æquiparari iure solent. l. quamuis. ff. de condit. & demonstrat. l. illud §. minus. ff. de trib.

4 Tertio nota, in dubio non præsumi facere, ut vicino noceat, sed vt sibi proficit; quia in dubio non præsumitur delictum, l. merito. ff. pro socio. Sic glossa l. summius. §. finali, vers. non tenet, ff. de damno infecto, Capola, Anton. Gomez, & alij, quos refert, & sequitur Padilla dicto num. 22.

5 Quarto nota, quòd conclusio posita patitur aliquas limitationes.

Prima limitatio est, nisi esset seruitus imposita per pactum, vel consuetudinem, vel legem, vt altius non tolleretur. Sic Capola dicto cap. 39. plures textus, & Doctores allegans, Anton. Gomez num. 6. Duënas plures referens dicta regula 33.

Secunda limitatio; quando quis habens plures domos, legat vsu fructum alterius cuidam, non potest hæres alteram extollere, & sic obscurare domum usufructuariam in totum, sed saltem modicum lumen, quod habitantibus sufficiat, relinquere debet. l. si is, qui binas, ff. de vsufruct. Capola, Duënas vbi supra. Padilla n. 26. & 27. dicit idem esse in donatore volente altius erigere domum suam, ita vt domus, quam donauit, luminaria profus obtulerent, & id probat.

7 Tertia limitatio: in donatario volente obturare lumina ædium donatoris erigens, res donatas; non enim ferendus videtur ingratus hic donatarius, l. ad res donatas. ff. de adilit. edito, ibi, Ne Th. Sanchez Consil. moral. Tom. I.

eo casu liberalitatis sua penam donator patitur. Sic Padilla num. 29.

Quarta limitatio, in locatore, non enim potest luminaria domus, quam locauit, profus obturare, l. si merces. §. si vicino, ff. locati. Capola dicto cap. 62. num. 9. Padilla num. 30.

Quinta limitatio, fauore scholarum, nam iuxta scholas quis ædificare nequit, ita vt luminibus earum officiarum. Sic Anton. de Butrio, quem refert, & sequitur Capola dicto cap. 39. Duënas plures allegans vbi supra. Padilla num. 28.

Sexta limitatio, quando ædificium impediret ventum in area necessarium ad euentilandum, vel in prædiis rusticis impediret solem necessarium ad fructus, & hoc fauore agriculturæ. Capola dicto cap. 39. Anton. Gomez n. 7. Duënas vbi supra plures allegans, Anton. Gomez tomo 2. var. cap. 2. num. vltimo, vers. quartus casus.

Septima limitatio, quando ædificaret supra re communi ipsius ædificantis, & alterius, cui officit, Capola dicto cap. 39. Duënas vbi supra plures referens.

Octaua limitatio, quando quis iure communi posset ædificare, quia solum est sumum; secus si ex priuilegio generali, vel speciali alicui concederetur à Principe, vel superiore, vt posset in loco publico ædificare, quia intelligitur sine damno alterius, l. 2. §. merito, & §. si quis à principe, ff. ne quid in loco publico, & ibi glossa, & Capola dicto cap. 39. plura allegans, Anton. Gomez l. 46. Tauri, num. 6. Padilla vbi supra num. 30.

Secunda conclusio: dominus fundi, vel soli possit in domo sua, vel pariete suo de nouo facere, vel aperire fenestram, licet maxime tendat in præiudicium vicinorum, & per eam possit eorum secreta videre, & hoc stando in iure communi, modò ad vtilitatem suam faciat. Sic Bald. Paulus, Salizetus dicta. l. alius, Ant. Gomez l. 46. Tauri, num. 7. vbi plures allegans probat id verum esse, etiam si per tempus immemorabile non fuisset ibi talis fenestra, vel ædificium. Quod est verum, nisi illo volente ædificare, vel fenestras aperire, vicinus eum prohibuerit, & ex tunc decem anni inter præterentes, & viginti inter absentes præterierint, quia præscribitur hoc tempore contra alium seruitus altius non tollendi, vel ædificandi, vt docent Anton. Gomez dicto num. 7. & glossa, & communis l. qui luminibus, ff. de seruit. urban. prædio.

Sed dubium est, an conclusiones posite procedant, etiam si fenestras aperientes possint per eas videre secretiora domum religiosarum. Couarr. vbi supra, dicit forsan propter publicam vtilitatem, quæ à religiosis domibus prouenit, non poterit quis altius tollere, vel fenestram aperire, licet non faciat ad emulationem, quoties inde domui religiofæ grauissimum imminet damnum.

Padilla vbi supra num. 19. tenet respectu monachorum erigi posse ades, vel aperire fenestras, licet secretiora eorum videantur: ac respectu Monialium non posse, per taxum l. finali. C. de custod. reor. & cap. mulieres, de iudicij in 6.

Tertia conclusio. Probabilis est, conclusiones postas habere locum, etiam si secretiora domus Monialium propalentur. Probatur, quia non est textus concedens id priuilegium monasterijs. Sic tenent Baldus dicta l. alius, Capola dicto cap. 62. & id indistinctè dicit de monasterijs.

F Anton.

Anton. Gomez d. cap. 6. & refert Cynum, Petrum, Albericum, Paulum de Castro, Salicetum.

17 Nota tamen, quod Padilla dicto num. 20. dicit, si monasterium offendatur, potest vicinum compellere, vt vendat ipsi monasterio seruitutem alius non tollendi, & refert Anton. Gomez dicta l. 46. Tauri, num. 9. Sed Anton. Gomez non id dicit absolute, sed si vtilitas, quam domus sentiret, esset longè maior, quam damnum, quod resulat monasterio, vel Ecclesie ad edificium, non possit cogi vendere hanc seruitutem: si verò damnum Ecclesie esset longè maius, teneretur dominus, & esset cogendus vendere seruitutem. Et ratio eorum est, quia monasterium pro domo sua extruenda, vel etiam amplianda compellere potest vicinum, vt proprias edes ipsi vendat. Sed hoc fundamentum valde dubium est, & id impugnat Couarr. vbi supra num. 7. & ideo doctrina, quæ super ipsum fundatur, dubia est, licet sit valde probabilis.

18 Quarta conclusio; licet iure communi conditiones postite sint vere, at attento iure Regni non potest quis ita ædificium suum in altum tollere, vel fenestram aperire, vt secreta domorum vicini pateant. Probatur ex l. 25. tit. 32. part. 3. vbi sic dicitur: Pude uno alzar su casa quanto quisiere guardando toda via. que no descubra mucho las cosas de sus vecinos. Vbi Gregor. Lopez verbo mudo, dicit hæc: Hæc lex notanda est, iure enim communi libertas erat extollendi, quantum vellet: at hæc lex vult, quod etiam quando non debet seruitus, vel cessare consuetudo, vel statum, immo adesse libertas, & commoditas adificanti, adhuc carere debet, ne nimis ades vicini pateant. Et Padilla vbi supra n. 31. dicit hæc: Licentia alius adificandi restricta est per l. Partita: unde nemini iam sic licet erigere suas ades, vt secretiora domus vicini possit penetrare. Et Parlad. lib. 1. de rebus quorid. cap. 15. fine. dicit hanc l. Partita: notandam, quia iure communi id expressum non erat.

19 Nota nullam iuris rationem habere, quod quidam vulgò dicunt, si via publica media interfit, posse vicinum in altum tollere ædificium, licet vicini domus pateant; versus verò si domus contigua sint; quia hæc distinctio nullo iure fulcitur. Sic Padilla num. 19.

20 Vltima conclusio: si ædificia sint in plateis, vel in viis, quæ ædificia impediunt eas, talia ædificia impeditiua exturbantia decorem locorum publicorum omnino demolienda sunt, nec sunt retinenda, vt constat ex pragmatica Burgis condita 1496. & docet Auendaño de exequendo mand. reg. lib. 1. cap. 12. num. 17.

D V B I V M X.

An si maritus dissipauit multa bona acquisita constante matrimonio; ludis, & alijs prauis vsibus, vt cum meretricibus, &c. teneatur solutio matrimonio sic male consumpta in sua parte computare.

D Vplex est sententia. Prima docet teneri in sua parte computare; quia hæc est quedam societas inter virum, & uxorem, & in omni societate hoc est commune, vt si socius aliqua mala expendat, teneatur in sua parte imputare. Sic Montalbus lib. 3. fori. l. 1. tit. 3.

de las ganancias, versos por medio. Matienzo lib. 5. ordin. tit. 9. l. 5. glossa 6. num. 12. & limitat, quando est notabilis pars, quam male expendit; & præterquam si ludo amiserit, quia ludus est quidam contractus lucro, & iactura expositus. Idem Aiora de partit. 1. part. cap. 8. num. 10. Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. a num. 15. Cord. summa q. 125. dicto 6. & dicit, quod vxor potest occultè compenari.

Secunda docet, quod licet in iuris rigore sit vera sententia posita, at contraria est vera, scilicet non teneri virum in sua parte imputare male consumpta, atenta practica, & consuetudine recepta; non enim solent fieri hæc considerationes, quando soluto matrimonio lucra diuiduntur. Nec valet argumentum de aliis societatibus, quia alij socij non valent inuito socio, alienare: & esset nimis restringere virorum potestatem, & cum ipsi principaliter lucrentur, & labores subeant, magis est concedendum ipsis, quam aliis administratoribus. Nec obstat lex 5. tit. 9. lib. 5. noua recopil. in quantum dicit, Conal que no seuen frande de la muger, quia vir non facit hæc, vt fraudet vxorem. Sic tenet Gregor. Lopez l. 13. tit. 10. part. 5. versis ganancias. Gutierrez 2. practico. quæst. 121. num. 7. Nauarrus summa Latin. cap. 17. num. 155. Anton. Gomez l. 31. Tauri n. 73. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 5. num. 10. Baçca de decima ruro. cap. 27. num. 28. Xuarez lib. 3. fori. l. 1. tit. 3. de las ganancias num. 57. Ioann. Garcia de coniug. ac quæst. num. 66. Burgos de Paz iunior quæst. 8. civilis num. 29.

Sit conclusio: Prima sententia probabilior est, stando in rigore iuris: at secunda est probabilis, & in praxi magis recepta.

D V B I V M X I.

An liceat Christianis furari bona infidelium habitantium in terris vsurpatis quæ erant Christianorum, v. g. bona Maurorum.

Sic prima conclusio: Priuata autoritate nullus innotit per terras infidelium transitum faciens, potest eorum bona accipere, vel deprædari, vel damnum aliquid suis bonis inferre, aut eos decipere in numero, pondere, vel mensurâ: sed vltima peccatum, tenentur restituere illis damnum. Ratio, quia præter regna, quæ occupant iniuste, cætera bona, quæ sua industria comparant, sua sunt. Item quia tempore treugæ hosti fides seruanda est, cap. noli 23. quæst. 1. at qui per hos transitus faciunt, vel in terris horum infidelium negotiantur, habent treugas, & vt ferunt, van de paz. sic tenent Metina consultus de hæc re, quem refert, ac sequitur Cord. summa casuum quæst. 96. Sotus lib. 5. de iustit. quæst. 3. art. 5. Angelus verbo fuerunt num. 39. Syluest. ibi quæst. 8. Armill. num. 12. Rosell. num. 24. Host. Raynerius, Pisana, quos refert, & sequitur Tabien. verb. furum. n. 8. D. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 15. §. 1. fine.

Secunda conclusio: Tempore belli fas est horum bona deprædari: patet, quia tunc interuenit autoritas publica: constat etiam ex experientia, & praxi receptissima, cum tunc etiam eos in seruitutem redigere fas sit. Sic Sylu. Arm. Tab. Rosell. Rayn. Pisana, Ang. Host. D. Anton. ibidem.

Hinc infertur, Christianum iuste captum à Saracenis, non posse furari, & si furetur, teneri restituere

restituere, dempto casu extremæ indigentia: at iniuste captum posse furari, nec teneri restituere. Probatur prima pars, quia est illic quasi tempore treugæ, Hispanæ, de paz. Et respectu ipsius est tempus treugæ; & nulla ipsi in captiuitate irrogatur iniuria. Patet secunda pars, quia contra iustitiam priuatur sua libertate, & duram nimis seruitutem, & vitam patitur, quæ magna digna sunt mercede. Sic Diuus Anton. Host. Rainerijs, Pisana vbi supra. Rosell. num. 25. Syluest. q. 9. Tabien. num. 8.

4 Nota huiusmodi Christianos iniuste detentos ab infidelibus posse furari ab eis tantum, qui in captiuitatem ipsos redegere, vel ipsos captiuos habent, & tantum, quantum sui redemptio, & famularus, & iniuria, & damna inde secuta merentur, quia hi sunt causa: at à reliquis infidelibus non possunt furari, quia non sunt causa illius damni, nec iniustitie.

5 Sed licet ea quæ diximus num. 1. 3. 4. vera sint, loquendo ex natura rei, & seclusa Christianorum Principum voluntate: at de facto ex iure belli, & ex præsumpta voluntate Christianorum Principum, cum quibus Mauri habent bellum iniustum, licitum est quibuscumque Christianis, sue in illis terris commorantibus, siue per illos transeuntibus, aut siue iuste, siue iniuste ibi detineantur, quæcumque bona, à quocumque Mauro furari (cessante tamen scandalo.) Sic P. Molina tom. 1. de iustitia disp. 37. pag. 294.

6 Tandem nota casu, quo quis Christianis contra iustitiam iuxta dicta furaretur bona Saracenorum iniuste Christianorum Principum terras occupantium, quo casu teneret restituere, sufficeret facere restitutionem Principi Christiano, ad quem pertinet illa terra: vnde si manifestetur furtum Principi Christiano, & ille remittat omnino, vel cum aliqua compensatione; manet, qui sic furatus est, tutus in conscientia, quia Princeps ille potest illa bona, & alia plura ab infidelibus auferre, & illis bellum indicare, & eos in seruitutem redigere. Sic colligitur ex Metina, & Cordub. vbi supra, & ex Soto vbi supra, dicit enim priuata autoritate non licere ab his furari, & sic videtur sentire, quod publica licet: & tenent alij viri docti. Et videtur hoc intelligendum, nisi Princeps pacem iniisset cum istis, quia tunc non potest frangere pactum, nec ab his bona eripere.

C A P V T VI.

De promissione, & donatione.

S V M M A R I V M.

- Dvb. 1. An donator possit conditionem, modum, ve adiectum donationi in vtilitatem alterius, pacto cum ipso donatario tempore contractus inuito, reuocare postmodum, altero minime consentiente.
2. De speciali quadam donatione à quodam Generali Societatis Iesus in fauorem quorundam benefactorum facta, dubitatur, an fuerit valida, & expræuarit morte ipsius.
3. An contractus gestus ab vxore sine licentia viri, qui inualidus est iuxta legem 55. Tauri, &c. firmetur iuramento.

Th. Sanchez Confil. moral. Tom. I.

- 4 An mulier coniugata possit donare causa mortis absque viri licentia.
5 An mulier coniugata possit elemosinas inuito viro facere.
6 An vxor possit viro inuito aliqua parentibus, aut filijs prioris matrimonij, vel alijs consanguineis suis indigentibus dare ad eos alendos.
7 An ex bonis constanti matrimonio acquisitis solus maritus valeat absque vxoris consensu, cui dimidia eorum pars debebatur, viuente eadem vxore contractus, & donationes, ac elemosinas quas fecit facere.
8 In quibus rebus possunt expendi bona ciuitatis, vel oppidorum, Hispanæ, nec proprios del concejo.

D V B I V M I.

An donator possit conditionem, modum, ve adiectum donationi in vtilitatem alterius, pacto cum ipso donatario tempore contractus inuito, reuocare postmodum, altero minime consentiente.

XEMPLI causa ponamus casum, quo quis donauit Petro mille aureos, vel fundum hac lege, vt post eius mortem succedat in his bonis talis persona, an possit donator penitere, & reuocare donationem, aut modum illum in fauorem illius personæ adiectum, antequam illa acceptet, non obstante principali donatarij, scilicet Petri acceptione.

Hæc in re duplex est sententia, & vtraque appellatur communis.

Prima dicit non posse reuocare etiam consentiente donatario, quia per acceptionem ipsius est acquisitum ius irreuocabile illi tertio, in cuius fauorem ille modus, vel conditio cadit. Sic tenent multi per multos textus, quos omnes allegant Couarr. 1. variat. cap. 14. num. 7. & 8. Molina lib. 4. de primog. cap. 2. num. 74. idem tenent Duenas regula 216. fine. Auendaño l. 40. Tauri gloss. 5. num. 7. Anton. Gomez eadem l. 40. Tauri num. 29. & 2. tomo variat. cap. 4. num. 1. 3. fine. Villalobos in antinomia iuris civilis, & regij, fol. 6. num. 26. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 11. num. 19. Salzedo in addit. ad Bernardum Diaz, regula 211. Gratian. regula 410. dicens eam semper vidisse obseruari in iudicando, & consulendo. Mieres tract. de maiorat. 1. p. q. 23. n. 13. cum alijs, præcipue n. 20. Perez lib. 3. ordin. tit. 8. l. 3. Angulo de meliorationibus l. 1. gloss. 8. n. 21. Costa de patris & nepote, pag. 9. Menchaca cap. 62. controuers. vsu frequentium, Gutierrez cap. quæstus pactum, in principio n. 60. dicitque sic consultisse alios Aduocatos illius ciuitatis. Idem Xuarez allegat. 19. & l. quoniam in prioribus, in declaratione legis Regni q. 8. n. 2. & omnes hic dicunt esse commune.

Secunda sententia docet posse reuocari, nisi à tertio acceptata sit; & hæc est probabilior. Ratio, quia ex hac dispositione duæ donationes resultant, vt farentur Paulus de Castro l. si pecuniam ff. de condit. ob causam, num. 3. Suarez d. quæst. 8. n. 6. Tello l. 27. Tauri, num. 2. Molina lib. 1. de primog. cap. 1. num. 17. Gutierrez lib. 2. pract. q. 52. n. 3. nempe vna in fauorem primi, alia erit in fauorem secundi: constat, vtramque donationem eodem iure defendendam esse, ita vt sicut prima necessariò acceptanda fuit, ita, & secunda; quando verò

F a ab